

Nyhedsbrev til Ole Rømers Venner

Forening til udbredelse af dansk astronomis historie
med særligt henblik på Ole Rømers liv og gerning

Ole Rømers Venner, Kroppedal Museum, Kroppedals Allé 3, 2630 Taastrup

Nr. 31

December 2006

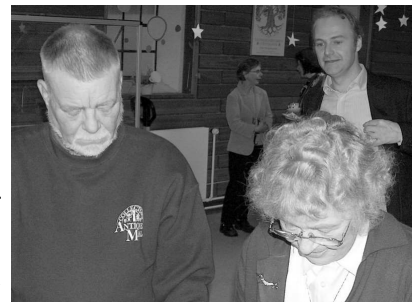
Triduum-observationerne

Lørdag 21. oktober blev heldagsarrangementet om Ole Rømers Triduum-observationer gennemført på Kroppedal Museum. Der var omkring et halvhundrede deltagere, der fik en grundig indføring i Rømers berømte observationer. Der var stor spøgelyst blandt tilhørerne, som også fik lejlighed til at besøge stedet, hvor Rømers landobservatorium, Observatorium Tusculanum, blev fundet af Laumann Jørgensen og Claus Thykier i 1979, nogle få hundrede meter fra det nuværende museum. Foredragsholderne: Niels Therkel Jørgensen, Claus Fabricius, Knud Møller Pedersen, Jan Teuber og Chr. Gorm Tortzen har efter seminaret taget fat på at planlægge udgivelsen af bogen om Rømers Triduum-observationer med tilhørende introduktioner og kommentarer, som vil foreligge på engelsk. Det vil dermed være første gang, at man i engelsktalende kredse får en omfattende introduktion til Ole Rømers observationer.

Ole Rømer museets afsked med Fru Rømer

Fru Rømer, alias Lisbet Rasmussen, gik efter mere end 13 års engageret arbejde som lønnet medarbejder og, når midlerne har været små, frivillig ulønnet, på en velfortjent pension den 23. november. Hun er kendt og berømmet for sine omvisninger, fordi hun formår at levendegøre Ole Rømers liv og gerning på en måde, så alle både børn og voksne får udbytte af det. Hun startede i 1993, da man var i fuld gang med indretningen af 1. salen, og det er Lisbets fortjeneste, at det ikke var nødvendigt at holde museet lukket, mens ombygningen stod på. Hun fortsatte sit arbejde så smidigt, at publikum dårligt opdagede, hvad der forgik bag kulisserne, bortset fra lyden af hammerslag og boremaskiner. I forbindelse med udstillingen "Ole Rømer 350 år" i 1994 lånte museet Ole Rømers ur af en fransk samler. Da der viste sig mulighed for, at museet kunne købe uret, gik Lisbet i gang med at skaffe fondsmidler til købet, hvilket jo som bekendt lykkedes over al forventning. Senest har hun sammen med Kurt Petersen arbejdet med registrering af Force Technology samlingen. Billedet viser Kurt Petersen og Lisbet ved afskedsreceptionen.

Nye bøger

Renæssanceåret 2006 har givet anledning til en opdatering af den hidtidige viden om perioden 1500-1650, og dermed også om Tycho Brahe. Her skal nævnes noget af litteraturen, der specielt har belyst dette emne. En ultrakort biografi er gengivet i udstillingskataloget til Nationalmuseets udstilling *Tycho Brahes*

Ole Rømers Venner

verden:

Mød Tycho Brahe, hvis livsværk med ét forandrede verden.
Han, som var adelig født, viet en adelsmands liv,
voksede op, fandt sin vej og trodsede slægtens forventning,
valgte sig forskerens lod, satte sig for at forstå
stjernernes plads på himlen, planeternes færden i rummet.
Han målte op og skrev ned, tolkede, hvad det betød.
Det uanselige Hven i Sundet blev midtpunkt for verden.
Her blomstred' kunst og kultur, astronomi, alkymi,
støttet af kongen, som så, at Danmarks rige vandt hæder og ære.
Men alt på jord hører op. Støtten til Tycho faldt bort.
Han rejste bort fra sit land og blev rådgiver for kejser Rudolf,
tysk-romersk kejser i Prag. Dér fandt så Tycho sin grav.

[Digtet er skrevet til udstillingen som elegiske disticha, en antik versform, Tycho Brahe yndede til sine latinske digte]

Danmark og renæssancen 1500-1650

Gads Forlag 2006, 374 sider, 249,- kr.; rigt illustreret i farver; 30 afhandlinger, indbundet.

John R. Christianson: "Tycho Brahe" side 174 - 185

Jens Vellev: "Den tidligste papirproduktion i Danmark" side 330 - 339 om Tychos papirfremstilling.

Tyge Brahe

Gads Forlag 2006, 334 sider med register; 199,- kr. indbundet.

Alex Wittendorffs fremragende biografi om Tycho Brahe fra 1994 genoptrykt i en korrigeret og suppleret udgave.

Tycho Brahes verden : Danmark i Europa 1550 – 1600

Nationalmuseet 2006, 286 sider, 198,- kr.; rigt illustreret i farver; engelske resuméer; lit.; kartonneret
Den største tilvækst i litteraturen om Tycho Brahe ses i dette værk, som er udgivet i forbindelse med Nationalmuseets udstilling. Af de 20 afhandlinger kan nævnes:

Poul Grønder-Hansen: "Tycho Brahes verdener"

Knud Prange: "Tycho Brahe – slægter og familie"

Peter Zeeberg: "Den latinske Tycho"

Hugo Johannsen: "Arkitektur – og Tychos huse"

Kr. Peder Moesgaard: "Copernicus og Tycho Brahe"

Morten Fink-Jensen: "Astronomien, astrologien og Bibelen hos Tycho Brahe"

Aksel Haaning: "Paracelsus og den hermetiske filosofi"

Martin Schwarz Lausten: "Kirken og afvigerne"

Alex Wittendorff: "Tycho Brahes brud med Danmark"

Birgitte Bøggild Johannsen: "Tycho Brahe og jagten på udødeligheden"

Jens Vellev: "Tycho Brahes begravelse i Prag"

Nationalmuseets tidsskrift NYT, nr. 112, 2006, 48 sider, 35,- kr. er der flere mindre artikler, bl.a. om Tycho Brahe og hans søster:

Birgitte Bøggild Johannsen: "Sophie Brahe – en usædvanlig kvinde"

Erling Poulsen: "Tycho Brahes instrumenter"

Alt du bør vide om universets opståen – og lidt til

Simon Singh: Big Bang, oversat af Jan Teuber

Nyt Teknisk Forlag 2006, 438 sider. ill.; register; kartonneret.

Universet – illustreret opslagsværk

Ole Rømers Venner

Martin Reese (red.), oversat og bearbejdet af Jan Teuber

Forlaget Aktium 2006, 512 s.; vejledende pris: 299,- kr. overdådigt ill.; stort format: 26 x 31cm; register.

Tankens Magt – Vestens idéhistorie 1-3

Hans Siggaard Jensen, Ole Knudsen & Frederik Stjernfelt red., 60 skandinaviske forskere har bidraget. Lindhardt og Ringhof 2006, 2500 s.; ca. 1.100,- kr.; indbundet.

[I en tid, hvor der spørges til den vestlige verdens grundlag og værdier, kommer her en bemærkelsesværdig kortlægning af ideernes opståen og udvikling inden for samtlige videnskaber. Tankens Magt er dermed et veltimet og enestående oversigtsværk, der i tre bind beskriver idéhistorien fra Antikken frem til det 21. århundrede.

Værket består af ni 'hovedbøger', der hver modsvarer en historisk periode. Hver af disse hovedbøger er igen inddelt i syv underkapitler, der beskriver periodens væsentligste udvikling inden for felterne teknologi, naturvidenskab, politik & ret, kunst & æstetik, social- og humanvidenskaber, filosofi, religion & teologi]

"Er Solvognen en kalender?"

Bronzealderfolket har muligvis efterladt en slags kalender, der bygger på Solen og Månen – og den egyptiske måned. Dansk professor mener, de har haft stort matematisk og astronomisk kendskab.

En dansk professor præsenterer i næste måned i to arkæologiske tidsskrifter en teori, der – hvis den er rigtig – kan vende op og ned på vore forestillinger om både bronzealderfolkernes formåen og matematikkens udvikling. Arkæologiprofessor Klavs Randsborg fra Københavns Universitet mener nemlig, at bronzealderfolket har efterladt kalendere. Og det endda i fuld åbenhed. Vi skulle bare opdage dem. Det mes kendte bronzealderfund af dem alle – Solvognen – er tilsyneladende en kalender; præcis, men konstrueret så snildt, at kun de indviede præster kunne tyde den.

Tre systemer i Solvognen. Efter studier af spiralmønstre fra ældre bronzealder har Klavs Randsborg fundet hele tre forskellige kalendersystemer skjult i spiralerne på Solvognen, bæltepladerne fra Langstrup ved Nivå og flere andre fund. Bæltepladerne er runde skiver, sikkert billeder af Solen selv, båret af kvinderne. Et af systemerne bruger måneder med $30\frac{1}{2}$ dag pr. måned, der som i vores kalender er bestemt af Solens årlige rytme. Et andet bruger månemåneder, oftest på 29 dage – og så er der en kalender, som regner med 360 dage på et år – og 30 dage til en måned. Den sidste kalender brugte man i Mellemøsten på Tutankhamons- og Egtvedspigens tid.

"Man kan sige, at Solvognen er en tidsmåler, hvor hver ornamentenhed refererer til en dag enten i en sol- eller månekalender – eller til den nærorientalske kalender med måneder på 30 dage", siger professor Klavs Randsborg. For at forstå symbolikken er der dog overordnede formler, man først må kende. Det er vigtigt, at ornamentzonens nummer – set fra centrum – indregnes i summen. Et eksempel fra Solvognens dagside: 9×1 plus 16×2 plus $27 \times 3 = 122$, som er præcis 4 solmåneder. Og fra natsiden med den anden formel: 1×1 plus 8×2 plus 20×3 plus $25 \times 4 = 177$, som er næsten præcis seks månemåneder. Det sidste er lidt overraskende, da Månen ellers aldrig afbildes i den nordiske bronzealderkunst, oplyser Klavs Randsborg.

"Der kan være meget små skønhedspletter ved nogle optællinger på plus/minus én i den endelige sum, men i det store hele rammer systemet et præcist antal måneder i dage. Det kan ikke være en tilfældighed med så store tal og så mange beregninger", siger Klavs Randsborg. Hans ideer om spiralerne fra bronzealderen bliver snart publiceret i de ansete internationale tidsskrifter, danske Acta Archaeologica og britiske Antiquity."

[Ovenstående er et uddrag fra en artikel i Politiken fra 19.11.2006 af Torben Jørgensen]

EINAR LAUMANN JØRGENSEN

* 10. august 1920 + 10. december 2006

Ved redaktionens slutning er der indløbet meddelelse om, at foreningens mangeårige bestyrelsesmedlem, Einar Laumann Jørgensen, er afgået ved døden 10.12.2006.

Mindeord i næste nr. af Nyhedsbrevet.